

LANDSKAP TRÄDGÅRD JORDBRUK
Rapportserie

Räddningsinsatser i lantbruksmiljö

Rosmari Emanuelsson

Arbetsvetenskap, Ekonomi och Miljöpsykologi, SLU, Alnarp

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Rapport 2009:17

ISSN 1654-5427

ISBN 978-91-86373-05-4

Alnarp 2009

Förord

Olyckor i lantbruksmiljö är ett stort problem både ur ett samhällsperspektiv och som individuellt lidande för de drabbade. I Sverige görs många insatser för att minska antalet olyckor. Lantbruk inte bara är en arbetsmiljö där de yrkesverksamma utsätts för olycksrisker. Även andra kategorier av människor exponeras där för risker genom att t ex besöka eller bo och växa upp i gårdsmiljö. En annan kategori som också exponeras för risker är personal som utför räddningsinsatser vid olyckor. Hur olycksrisken ser ut för dessa är inte känt.

Syfte med föreliggande projekt var att undersöka förekomsten av räddningsinsatser inom lantbruksmiljö, vilken typ av insatser som är vanligast samt att kartlägga nuvarande kompetens och behovet av kompetens angående dessa insatser. Även förekomsten av skador eller tillbud under lantbruksrelaterade insatser samt i vilken form kunskap önskas erhållas avsågs att undersökas.

Projektet har initierats och planerats av Professor Peter Lundqvist. Forskningsassistent Rosmari Emanuelsson har genomfört, bearbetat och sammanställt materialet med stöd av Docent Stefan Pinzke.

Ett stort tack riktas till verksamhetschefer för räddningstjänster som har svarat på enkäten och delat med sig av erfarenheter och synpunkter.

Projektet har genomförts med ekonomiskt stöd från SLO-fonden vid Kungliga Skogs- och Lantbruksakademin, (KSLA).

Alnarp i september 2009

Rosmari Emanuelsson
Forskningsassistent

Temagrupp Arbetsvetenskap

Foto framsida: (c)Thomas Löfqvist/Sydsvenskan/IBL,
Bildbeskrivning: 1985, Lantgård ödelades vid brand i Flädie - Älskande grisar, samtliga grisar räddades varav en del synes på bilden brandkår nyfikna människor

Sammanfattning

Följande undersökning har för avsikt att kartlägga hur förekommande olyckor är för räddningspersonal som gör insatser i lantbruksmiljö. Enkäten innehåller även frågor om förekomsten av insatser, vilken typ av insatser som utförs i jordbruksmiljö samt behov av ökad kompetens inom detta område. En webbaserad enkät skickades till samtliga räddningstjänster i Sverige. Svarefrekvensen uppgick till 56 procent.

Resultatet av studien visar att olycksrisken för personal som utför räddningsinsatser i jordbruksmiljö är betydande. 20 procent av personalen har varit nära eller har skadats under räddningsinsatser. 63 procent uppger att det finns behov av ökad kompetens för insatser i lantbruksmiljö. Sammanfattningsvis visar undersökningen att lantbruk är en högriskmiljö även för personal i räddningstjänst. Arbetet med säkerhetsfrågor måste fortgå på bred front för att reducera risken för skador och dödsfall.

Summary

The purpose of the survey was to study the frequency of accidents among rescue workers operating in agricultural environments. To do this a web-based survey was sent to all rescue units in Sweden. The survey even contained questions regarding the frequency of rescue operations, types of operations carried out in agricultural environments, and the need for improving the competence of personnel for carrying out operations in this type of environment.

The results of the study show that the accident risk for rescue workers operating in agricultural environments is high. Almost 20 percent of personnel have nearly been or been injured during such rescue operations. 63 percent state that there is a need for improving competence for operations in agricultural environments. Overall the survey indicates that farms are a high risk environment even for rescue services. Work with safety issues in agricultural environments needs to continue on a broad front to reduce the risk of injury or death for rescue workers.

Innehållsförteckning

INLEDNING	5
METOD	5
RESULTAT	6
1. HUR VANLIGT ÄR DET ATT NI GÖR RÄDDNINGSSINSATSER PÅ LANTBRUKSFÖRETAG?	6
2. VILKEN TYP/ER AV INSATSER ÄR VANLIGAST I LANTBRUKSMILJÖ?	6
3. HAR DET HÄNT ATT NÅGON FRÅN ER RÄDDNINGSTJÄNST HAR ELLER VARIT NÄRA ATT SKADAS UNDER EN LANTBRUKSRELATERAD INSATS?	6
4. VILKEN KOMPETENS HAR NI PÅ ER RÄDDNINGSTJÄNST AVSEENDE INSATSER I LANTBRUKSMILJÖ?.....	7
5. BEHÖVER NI ÖKAD KOMPETENS I AVSEENDE PÅ INSATSER I LANTBRUKSMILJÖ?	7
6. I VILKEN FORM ÖNSKAR NI ERHÅLLA KUNSKAP OM LANTBRUKSRELATERADE FRÅGOR?	8
DISKUSSION	8
SLUTSATSER	10
REFERENSER	10
BILAGA 1, ENKÄT	11
BILAGA 2, KOMMENTARER TILL FRÅGOR I ENKÄTEN	10

Inledning

Räddningsaktioner i lantbruksmiljö kan vara problematiska och i värsta fall leda till olyckor och dödsfall för räddningstjänstens personal. En möjlig förklaring till att olyckor inträffar kan vara att personalen saknar erfarenhet av lantbruksmiljöer. I Nordamerika uppmärksammades det att personal på räddningstjänst ofta hade brister i sina kunskaper vad gällde räddningsinsatser i jordbruksmiljö. Olycksfall inträffade vid räddningsinsatser och i ett antal fall blev även räddningstjänstens personal skadade eller dödade i olika räddningsaktioner. En orsak som angavs var att allt färre bland räddningstjänstens anställda hade någon erfarenhet av lantbruksmiljöer.

Räddningspersonalen utbildas framförallt för att klara insatser i tätortsmiljö såsom bilolyckor, bränder och medicinska räddningsinsatser. För att undvika olyckor i samband med räddningsinsatser i lantbruksmiljö krävs kunskap och övning i situationer som förekommer där, t ex fastklämda människor i lantbruksmaskiner, silobränder eller olyckor innefattande bekämpningsmedel. Hanteringen av djur i samband med räddningsinsatser medför också ökad olycksrisk.

Lantbruket rankas som Sveriges farligaste arbetsplats där det under åren 1997-2007 omkom 155 personer (Arbetsmiljöverket, 2008). Utöver detta omkommer varje år 3-8 barn i lantbruket då de leker, besöker eller hjälper till i lantbruksmiljö. Mörkertalet i olycksstatistiken är också mycket stort. Endast ett fåtal (8 procent) av de 5000 årligen inträffade arbetsskadorna i lantbruk anmäls till Arbetsmiljöverket (Pinzke & Lundqvist, 2006).

Lantbruk är inte bara en arbetsmiljö där de verksamma utsätts för olycksrisker, utan även andra kategorier av människor exponeras för risker genom att t ex besöka, bo och växa upp i gårdsmiljö. Landsbygdsturism exempelvis är en snabb växande näring vilket innebär att fler människor utan erfarenhet av farorna vistas på lantbruk.

Även lantbruksmaskiner på allmän väg kan orsaka olycka. I genomsnitt omkommer årligen 10 personer och 330 skadas i trafikolyckor med lantbruksfordon och andra långsamgående fordon. Merparten av de omkomna eller skadade är andra trafikanter i personbilar (Lundqvist & Pinzke, 2002).

Mot bakgrund av denna olycksbeskrivning behövs en kartläggning över omfattningen av räddningsaktioner i lantbruksmiljö samt behovet av kunskap kring specifika situationer som kan uppkomma för att kunna ge rekommendationer och utbildning om hur olyckor kan undvikas.

Metod

För att inhämta information om dessa frågor skickades en webbaserad enkät (se bilaga 1) till 291 verksamhetschefer för räddningstjänster i Sverige med e-postadresser varav 257 e-postmottagare var giltiga. Två påminnelser skickades till de som inte svarat på enkäten. Totalt besvarade 142 enkäten vilket ger en svarsfrekvens på 56 procent. Kommentarer till frågor i enkäten redovisas i bilaga 2.

Resultat

1. Hur vanligt är det att ni gör räddningsinsatser på lantbruksföretag?

121 svar, endast ett svarsalternativ var möjligt.

Nästan samtliga räddningstjänster (95 procent) uppgav att de minst en gång per år utför räddningsinsatser på lantbruksföretag. Cirka en femtedel av räddningstjänsterna utför insatser 10 till 20 gånger per år (tabell 1).

Tabell 1. Antal räddningsinsatser per år.

Mer än 20 gånger per år	0	0.0 %	
Mellan 10-20 gånger per år	24 st	19.8 %	
Någon gång per år	91 st	75.2 %	
Aldrig	4 st	3.3 %	
Vet ej	2 st	1.7 %	

2. Vilken typ/er av insatser är vanligast i lantbruksmiljö?

183 svar, flera svarsalternativ var möjliga.

De vanligaste räddningsinsatserna i lantbruksmiljö är djurräddning som uppgår till 44 procent och brand till 43 procent. 7 procent utgörs av skadade personer och 3 procent av trafikolyckor med lantbruksfordon.

I enkäten uppges det att räddningsinsatser när det gäller brand har omfattat bränder i lantbruksmaskiner såsom skördetröskor och brand i byggnader på lantbruk, dock inte bostadshus som räknas som villabrand (tabell 2).

Tabell 2. Antal insatser av olika typer.

Brand	79 st	43.2 %	
Djurräddning	81 st	44.3 %	
Skadade personer på lantbruk	13 st	7.1 %	
Trafikolyckor med lantbruksfordon	5 st	2.7 %	
Vet ej	4 st	2.2 %	
Annat	1 st	0.5 %	

Annat: Skogsolyckor skadade personer.

3. Har det hänt att någon från er Räddningstjänst har eller varit nära att skadas under en lantbruksrelaterad insats?

120 svar, endast ett svarsalternativ var möjligt.

Nästan 20 procent av räddningstjänsterna svarar att räddningspersonal har eller har varit nära att skadas under lantbruksrelaterad insatser. Hela 27 procent svarar att de inte vet hur det förhåller sig i frågan. Det uppges att tillbud ska dokumenteras men att det inte alltid sker och

därför finns ett mörkertal. Ungefär 54 procent uppger att det inte har inträffat skador (tabell 3).

Flera skador har inträffat i samband med djurlivräddning, som klämskador och personer som skadats vid förflyttning av djur vid brand. Personal har blivit stångad av tjurar, hamnat under en häst eller blivit sparkad av ko. Vid en brand av konstgödsel uppstod giftig rökutveckling. Vid brinnande byggnad har personal skadats av rasande dörr eller fallande vägg. En brinnande byggnad rasade när det fanns rökdykare inne i byggnaden. Även fallolyckor har inträffat (tabell 3).

Tabell 3. Antal skador under lantbruksrelaterade insatser.

Ja, beskriv gärna	23 st	19.2 %	
Nej	65 st	54.2 %	
Vet ej	32 st	26.7 %	

4. Vilken kompetens har ni på er Räddningstjänst avseende insatser i lantbruksmiljö?

186 svar, flera svarsalternativ var möjliga.

Endast 3 procent uppger att man inom räddningstjänst saknar kompetens avseende insatser i lantbruksmiljö. 38 procent uppger att man erhållit kompetens från räddningstjänstens utbildningar. Det uppges att i den tidigare brandmansutbildningen gavs mer omfattande kunskap om lantbruksrelaterade insatser än vad som ges i senare utbildning. 32 procent har personal inom kåren som är lantbrukare eller är lantbruksutbildad. 17 procent av räddningstjänsterna deltar i fortbildning gällande dessa frågor. En del, 9 procent har erhållit kompetens på annat sätt så som övningar och studiebesök på lantgårdar (se bilaga 2).

Tabell 4. Antal av olika kompetenser inom räddningstjänster.

Lantbrukare eller lantbruksutbildad i kåren.	60 st	32.3 %	
Ingick i räddningstjänstens utbildning.	71 st	38.2 %	
Deltar i fortbildning gällande dessa frågor.	32 st	17.2 %	
Annat	17 st	9.1 %	
Vi saknar kompetens.	6 st	3.2 %	
Vet ej	0	0.0 %	

5. Behöver ni ökad kompetens i avseende på insatser i lantbruksmiljö?

118 svar, endast ett svarsalternativ var möjligt.

Flertalet räddningstjänster, 63 procent, uppger att de har behov av ökad kompetens i avseende på insatser i lantbruksmiljö. Framför allt gäller detta i hanteringen av djur. 20 procent har inte behov av mer kompetens inom området. Och 17 procent vet inte huruvida de har behov av ökad kompetens eller inte (tabell 5).

Tabell 5. Behov av kompetens.

Ja, precisera gärna typen av behov nedan exempelvis gällande lantbruksbyggnader, maskiner, djurhantering etc.	74 st	62.7 %	
Nej	24 st	20.3 %	
Vet ej	20 st	16.9 %	

6. I vilken form önskar ni erhålla kunskap om lantbruksrelaterade frågor?

194 svar, flera svarsalternativ var möjliga.

Drygt en tredjedel av räddningstjänsterna önskar erhålla kunskap om lantbruksrelaterade frågor via webbaserad information. Nästan en tredjedel önskar information i tryckt utbildningsmaterial, och en fjärdedel önskar praktisk/teoretisk utbildning på Räddningsverkets skolor. 7 procent önskar kunskap i någon annan form såsom DVD-film, studiebesök och övningar på gårdar (Bilaga 2). 5 procent vet inte vilken form av information man önskar (tabell 6).

Tabell 1. Antal efterfrågningar utav olika former av kunskap.

Praktisk/teoretisk utbildning på Räddningsverkets skolor.	47	24.2 %	
Tryckt utbildningsmaterial.	56	28.9 %	
Webbaserad information.	67	34.5 %	
Vet ej	9	4.6 %	
Annat	15	7.7 %	

Diskussion

Svarsfrekvensen, 56 procent, på enkäten kan ses som ett relativt gott resultat. Svarsfrekvensen för webbenkäter är generellt lägre än för postala enkäter. Orsaken till detta kan vara att det är lättare att glömma bort ett e-brev i datorns e-postlista än ett brev som ligger synligt på bordet. En del enkäter kommer kanske aldrig fram på grund av orsaker som att brevet fastnar i en brandvägg eller i ett spamfilter. E-postadresserna kan vara gamla eller felaktiga, det kan vara mottagare som inte läser e-post dagligen, eller att enkäten inte når mottagaren för att brevlådan är full (Trost, 2007).

Det uppges i enkäten att nästan samtliga räddningstjänster, utför räddningsinsatser i lantbruksmiljö minst någon gång per år. Detta tyder på att det finns lantbruksverksamhet inom de flesta av landets räddningstjänsters områden. Endast tre procent av räddningstjänsterna genomför aldrig insatser i lantbruksmiljö. Förmodligen är detta räddningstjänster som ligger inom storstadsområden. En ansevärd del, en femtedel av räddningstjänsterna gör 10 till 20 insatser per år. Troligtvis ligger dessa räddningstjänster i lantbrukstätta regioner. I många kommuner upplevs en nedåtgående trend med allt färre insatser i lantbruksmiljö. Flera kommuner har allt färre lantbruk medan antalet ridstallar ökar.

Det är svårt att bedöma hur många insatser som sker i jordbruksmiljö eftersom de registreras väldigt olika exempelvis som brand i byggnad, trafikolycka, brand utomhus, djurräddning, stormskador eller skogsbrand. Det finns ingen speciell kategori för insatser i lantbruksmiljö. Svaren baseras därför ofta på en uppskattning.

På frågan om vilka insatser som är vanligast i lantbruksmiljö ges svaret att brand och djurlivräddning utgör vardera drygt 40 procent av insatserna. 7 procent utgör räddning av skadade personer och nästan tre procent avser trafikolyckor med lantbruksfordon. Även på denna fråga kan ett mörkertal förekomma beroende på att registreringen av insatser inte görs specifikt för lantbruk utan i andra kategorier.

Flera räddningstjänster uppger att insatser i lantbruksmiljö innebär stora risker för personalen på grund av komplexitet med djur, maskiner, rasrisk etc. På frågan om någon från respektive räddningstjänst har eller varit nära att skadas under lantbruksrelaterade insatser svarade hela 20 procent att det har hänt. 54 procent svarar att det inte har hänt och 27 procent vet inte förekomsten av incidenter. Det förekommer att inte tillbud rapporteras, det vill säga här finns också ett mörkertal. Av de som svarat nej på frågan kan också vara räddningstjänster som inte har lantbruk i sin kommun.

År 2008 rapporterades 171 arbetsolycksfall för brandmän i Sverige. Säkerhetspersonal där även brandmän ingår tillhör ett av Sveriges mest olycksdrabbade yrken med cirka 17 arbetsolycksfall per tusen förvärvsarbetande år 2008 (Arbetsmiljöverket 2009).

Endast 3 procent uppger att de saknar kompetens av räddningsinsatser i lantbruksmiljö. Dock varierar kompetensen inom räddningstjänster. 38 procent uppger att det fått kunskaper i räddningstjänstens utbildning. 32 procent svarar att det finns lantbrukare eller lantbruksutbildad personal i kåren. 17 procent av räddningstjänsterna deltar i fortbildning gällande dessa frågor. En del, 9 procent har annan kompetens. Av de som saknar kompetens kan det förekomma räddningstjänster som inte heller utför denna typ av insatser och därför inte heller behöver denna kompetens.

Det uppges att en stor del av deltidspersonalen också är lantbrukare, men att kompetensen är på väg att försvinna eftersom många lantbrukare slutar med arbetet inom räddningstjänsten. Även ett generationsskifte när personal går i pension gör att kunskap försvinner då nya generationens brandmän saknar till exempel djurvana. I den gamla brandmansutbildningen ingick utbildning i brand på lantgård. I den nyare utbildningen utgör endast en mindre del räddningsinsatser i lantbruksmiljö, uppges det i enkäten.

Vad gäller behovet av ökad kompetens av insatser i lantbruksmiljö anser flertalet räddningstjänster 63 procent, att det finns behov. Medan 20 procent svarar att de inte har behov av ökad kompetens. Det kan tänkas att de som inte har behov av ökad kompetens inte utför räddningsinsatser i jordbruksmiljö eller så kan kompetens finnas hos andra inom kåren.

Många räddningstjänster uppger att de önskar ökad kompetens avseende djurhantering och djurlivräddning. Även angående lantbruksbyggnader efterfrågas mer kunskap. Det sker en ständig utveckling av maskiner och ny teknik på gårdar. Det är därför väsentligt med kontinuerlig uppdatering. Vidare är kemikalier och bekämpningsmedel också ett område som utgör en fara vid insatser i lantbruksmiljö och kräver följaktligen en viss kännedom för personalen.

Formen i vilken räddningstjänsterna önskar mer kunskap är också varierad. 34 procent föredrar webbaserad information. En fjärdedel önskar praktisk och teoretisk utbildning på Räddningsverkets skolor. En dryg fjärdedel önskar tryckt utbildningsmaterial. 8 procent efterfrågar andra alternativ som DVD film, förankring, studiebesök och övningar på gårdar.

Förslag ges om samverkan med olika organisationer eller företag som SLU, LRF (Lantbrukarnas Riksförbund), LBK (Lantbrukarnas Brandskyddskommitté), försäkringsbolag och naturbruksgymnasier. Även yrkeskategorier som veterinärer kan bidra med kunskap angående lantbruksrelaterade insatser. Inom övriga synpunkter och förslag anges artiklar i räddningstjänstens branschtidningar angående risker vid räddningsinsatser i lantbruksmiljö.

Slutsatser

- Nästan alla räddningstjänster utför räddningsinsatser i lantbruksmiljö.
- Dessa insatser medför hög risk för tillbud och olycksfall.
- Kompetens avseende dessa insatser behövs.
- Kunskap i både teoretisk och praktisk form efterfrågas.

Referenser

Arbetsmiljöverket (2008) *Occupational accidents and work-related diseases 2007*, preliminary report. Arbetsmiljöstatistik Rapport 2008:2 SCB, Arbetsmiljöverket.

Arbetsmiljöverket (2009) *Arbets-skador 2008*, Arbetsmiljöstatistik Rapport 2009:1 Arbetsmiljöverket.

Pinzke, S. & Lundqvist, P. (2006) *Arbetsolycksfall i jord- och skogsbruk 2004*. Alnarp. Institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Pinzke, S. & Lundqvist, P. (2006) *Lantbrukare på väg, Långsamtgående fordon i trafiken – olyckor och förslag på förebyggande insatser*. Alnarp. Institutionen för jordbrukets biosystem och teknologi, Sveriges Lantbruksuniversitet.

Trost, J. (2007) *Enkätboken*. Studentlitteratur.

Räddningsinsatser i Lantbruksmiljö

Ansvarig utgivare

Rosmari Emanuelsson, Arbetsvetenskap, LTJ-fakulteten på Alnarp

inledning

* 1.1 Din e-postadress?

Din e-postadress kommer endast att användas för eventuell återkoppling eller påminnelse av enkäten.

* 1.2 Hur vanligt är det att ni gör räddningsinsatser på lantbruksföretag?

- Mer än 20 gånger/år
- Mellan 10-20 gånger/år
- Någon gång/år
- Aldrig
- Vet ej

Ev kommentar:

* 1.3 Vilken typ/er av insatser är vanligast i lantbruksmiljö?

- Brand
- Djurräddning
- Skadade personer på lantbruk
- Trafikolyckor med lantbruksfordon
- Annat
- Vet ej

Ev kommentar:

* **1.4 Har det hänt att någon från er Räddningstjänst har eller varit nära att skadas under en lantbr**

- Ja, beskriv gärna
- Nej
- Vet ej

Ev kommentar:

* **1.5 Vilken kompetens har ni på er Räddningstjänst avseende insatser i lantbruksmiljö?**

- Lantbrukare/lantbruksutbildad i kåren.
- Ingick i räddningstjänstens utbildning.
- Deltar i fortbildning gällande dessa frågor.
- Vi saknar kompetens.
- Annat
- Vet ej

Ev kommentar:

* **1.6 Behöver ni ökad kompetens i avseende på insatser i lantbruksmiljö?**

- Ja, precisera gärna typen av behov nedan exempelvis gällande lantbruksbyggnader, maskiner, djurhant
- Nej
- Vet ej

Ev kommentar:

* **1.7 I vilken form önskar ni erhålla kunskap om lantbruksrelaterade frågor?**

- Praktisk/teoretisk utbildning på Räddningsverkets skolor.

Tryckt utbildningsmaterial.

Webbaserad information.

Annat

Vet ej

Ev kommentar:

1.8 Övriga synpunkter och förslag.

Ev kommentar:

[Gå tillbaka till att editera enkäten](#)

Bilaga 2 till rapporten Räddningsinsatser i lantbruksmiljö

Kommentarer till; Förekomst av räddningsinsatser på lantbruk

- 1 till 2 gånger per år.
- Brand i byggnad eller djurlivräddning.
- Det brinner alltid ner ett antal lador per år samt att vi bärgar djur.
- Det finns cirka 800 lantbruksberoende företag i området.
- Det finns inga lantbruk i kommunen.
- Det finns inte längre något lantbruk som är i drift men många ridstallar både privata och kommunalägda.
- Det förekommer att vi gör insatser men inte en gång per år, ibland flera och ibland färre. Ofta handlar det om hästar eftersom många gårdar blir hästgårdar.
- Det varierar från år till år, men max mellan 10 till 20 gånger per år.
- Det är fel att svara "aldrig" men våra insatser i lantbruksmiljö är någon enstaka på en 5-årsperiod.
- En skattning, en per 5 år.
- Idag mer sällan förekommande än tidigare.
- Kan variera, vissa år kan det bli ett flertal gånger.
- Kan variera. Även en fråga om gränsdragning. Exempelvis skogsbrand på privatmark - betraktas det som insats på lantbruksföretag?
- Kommer inte ihåg när vi senast var på en utryckning.
- Mellan 1 till 8 gånger per år under senaste 10 åren.
- Någon enstaka varje år.
- Ofta i samband med djurräddning, kor och hästar som gått ned i vattendrag, fastklämda i hästbox, samt evakuering av djur vid brand.
- Omkring 10 insatser.
- Rasskada, klämskada och djurlivräddning.
- Räknas skogsbrand med så blir det några fler.
- Svårt att bedöma, det registreras väldigt olika exempelvis brand i byggnad, trafikolycka, brand utomhus, djurräddning eller stormskador m.m. Uppskattningsvis mellan 8 till 12 per år.
- Svårt att exakt söka bland insatsrapporterna.
- Vanligen djurlivräddning t ex ko i dike etcetera.
- Varierar naturligtvis, men upplevs som trenden är färre och färre.
- Vi har få lantbruk, det är cirka 20 år sedan en lagård med djur brann.
- Väldigt sällan, det finns få sådana verksamheter i vår kommun.
- Är en förhållandevis ovanlig räddningsinsats.

Kommentarer till; Vanligaste typen av insatser i lantbruksmiljö

- Brand avser både brand i byggnad men också koden "brand ej i byggnad" t.ex. eldning av gräs eller halm som blir okontrollerad.
- Brand förekommer i villa, annan byggnad, gräs, skog och maskiner.
- Brand och djurräddning är vanligast.
- Bränder i lantbruksmaskiner såsom skördetröskor etcetera förekommer också.
- De vanligaste insatserna är bränder och trafikolyckor. Dock går detta inte att verifiera med statistik, utan är en bedömning.
- Endast cirka 2-4 djurräddningar per år i lantbruksmiljö. Någon enstaka person varje år som fastnar i skördetröska typ. Cirka 5 bränder i lantbruksmaskiner varje år. Cirka 10 bränder per år i byggnader på lantbruk, dock ej bostadshus som hamnar under "villabrand".
- Har varit bilar och traktorer.
- Ingår skogsbruk i lantbruket är det vanligt att olyckor förekommer för jordbrukare.
- Ofta handlar det om kor eller hästar som gått ner sig.
- Olycka med snöslunga.
- Svårt att exakt söka reda på i bland insatsrapporterna.
- Trafikolycka på allmän väg.
- Vanligast med hästar som gått ned sig.
- Vanligast är djurlivräddning av hästar (cirka 65 %).

Kommentarer till; Förekomst av skador eller nära att skadas under lantbruksrelaterad insats

- Brand i kostgödning, kraftig rökutveckling.
- Det har inte hänt någon skada men riskerna är mycket stora vid djurräddning.
- Det är alltid riskfyllt med stora byggnader och större bränder. Vi har haft tillbud med säkring på höjd och brustna vatten slangar.
- En brandman blev sparkad av ko när ägaren fastnade i utgödslingrännan. Detta hände i början av 80-talet och efter det har vi inte haft några skador i samband med räddningsuppdrag.
- En brandman blev stångad av en tjur vid djurlivräddning.
- En brandman drog en plåt, ramlade baklänges nära en rörstump i marken.
- En brandman snubblade på en stängseltråd mellan byggnader vid en ladugårdsbrand.
- En vägg föll efter en brand och en brandman fick väggen över sig och bröt benet.
- För många år sedan blev en brandman sparkad av en ko så att han senare tvingades opereras.
- Hamnat under häst vid djurlivräddning.
- Har ingen uppfattning om omfattning. Däremot är skaderisken i lantbruksmiljön extra stor eftersom den är så komplex med djur, maskiner, rasrisk etc.
- I samband med djurlivräddning. Skadat/stressat djur som försökte göra sig fritt.
- I samband med uttagande av djur (tjurar) vid brand i djurstall.

- Mig veterligen inte, men det är alltid stora risker att göra insatser i ladugårdsmiljö med tanke på djur och rasrisk.
- Ofta vid djurlivräddning finns risk för klämskador på händer och fingrar.
- Ras av byggnad i samband med brand, när det fanns rökdykare inne i byggnaden.
- Rasande dörr.
- Räddningsaktioner med hästar är alltid förknippat med stora risker.
- Spark av ko vid en ladugårdsbrand.
- Troligen har detta skett, kan dock inte påminna mig om en sådan händelse.
- Varje gång vid utrymning av djur från djurstallar.
- Vi har inte någon tillbuds- eller skaderapport för de senaste 9 åren som avser lantbruksrelaterad insats. Det går dock inte att garantera att vi aldrig haft ett tillbud eftersom det finns ett visst mörkertal, det är inte alltid att tillbud rapporteras.
- Vi uppmanar all personal att alltid skriva en tillbudsrapport respektive skaderapport vid eventuell händelse. I den dokumentation som vi har finns ingen registrerad skada under en lantbruksrelaterad insats. Trots det finns det säkert ett mörkertal.
- Vid brand, dock ej lantbruksrelaterat utan dålig riskbedömning (ras). Svårt att värdera nära att skadas då man inte vet hur djur reagerat vid räddningsinsats. Inga tillbudsrapporter finns noterade.
- Vid djurbärgning är det alltid risk för att skadas av både djur och miljön som vi arbetar i.
- Vid djurlivräddning av kor som gick igenom isen fanns mycket stor fara för personalen.
- Vid en brand fördes kreatur ut ur byggnaden, när djuren närmade sig utgången av byggnaden vände de om och rusade tillbaka in i den brinnande byggnaden. Brandmännen undkom tack var tur och skicklighet.
- Vid förflyttning av djur i samband med brand.
- Vissa risker finns naturligtvis vid hantering av stora djur.

Kommentarer till: Typ av kompetens inom er Räddningstjänst avseende insatser i lantbruksmiljö

- Bland deltidspersonalen finns ett antal med lantbrukarbakgrund. Lantbruksmiljö är även känd bland heltidspersonal.
- Bland deltidspersonalen finns personer med djurvana - problemet är dock att dessa i samband med generationsskifte "går i pension". Nya generationens brandmän saknar djurvana.
- Brukar sunt förnuft. Löser räddningsuppdraget tillsammans med djurinnehavaren.
- Deltidsorganisation. Medarbetare har erfarenheter av jordbruk och skogsbruk.
- Den gamla befälsutbildningen hade brand på lantgård, i den nya utbildningen vet jag inte om det finns med.
- Det övas för lite på denna typ av olyckor.
- Djurhantering, alla kemikalier som förekommer på en bondgård.
- Dock är utbildningen av ringa art.
- En av våra brandmästare har som ansvarsområde brand i lantbruk. Vi genomför med regelbundenhet utbildning på lantgårdar bl.a. att leda ut djur m.m. I våra deltidskårer finns det ett flertal lantbrukare.

- En station har som specialområde att kunna utföra djurräddning.
- En övning per år om risker vid brand i lantgård. En övning per år i djurlivräddning.
- Ett projekt skall startas angående brandskydd i lantbruk under året.
- Fortbildning och övning för insatser i lantbruksmiljö finns med i övningsplaneringen. Dock bedömer jag att övningar sker mer regelbundet i våra deltidskårer med avseende på att de i sitt insatsområde har dessa anläggningar.
- Har många lantbruk inom insatsområdet, därav nödvändigt att upprätthålla kompetensen.
- Har vart tredje år övning i lantbruksmiljö.
- I dagsläget finns ingen utbildning inom vårt förbund. Däremot kan enskilda orienteringar och besök göras av stationer.
- Ingen speciell kompetens, vi brukar öva i stall.
- Inom organisationen finns medarbetare som är vana att jobba i dessa miljöer, kunskapen kommer alla tillgodo. Vi har kontinuerligt samarbete med ett Lantbruksgymnasium som gör att vi håller kunskapen vid liv.
- Kompetensen blir sämre för varje år då många av våra lantbrukare slutar med detta yrke. Vi försöker att hålla oss uppdaterade genom olika övningar varje år när det gäller djurhanteringen. Vi har även bra koll på vilka farliga ämnen som finns på lantbruket och kan ställa till problem vid brand/översvämningar m.m.
- Lite utbildning ingick i brandmannautbildningen. Har även kontakt med ett lantbruksgymnasium där vi får en del utbildning.
- Mycket av utbildningar och övningar kopplade till lantbruk är riktade mot att omhänderta djur. Framst hästar och nötdjur.
- Många av deltidsbrandmännen har erfarenheter eller är kopplade till lantbruk.
- Många av våra deltidsbrandmän/kvinnor är lantbrukare.
- När vi hade lantbruk i drift med kor, grisar och hästar så brukade vi åka runt en gång per år och öva djurutrymning i ladugårdar. Det som övas idag när det gäller djurlivräddning gör vi i kommunens ridstallar.
- Om någon av våra lantbrukare finns i tjänst så har vi tillgång till deras kompetens, annars har vi inga speciella utbildningar förutom att vi någon gång åker till den kommunala ridskolan och övar på att ta ut hästar i en lugn miljö.
- På våra deltidskårer ingår det ett antal lantbrukare. På heltidsstationerna är det framför allt bärgnings övningar.
- Räddningstjänsten har övat på hästgårdar. Kompetensen och utrustningen god när det gäller gasmätning i silos eller andra ställen där det kan förekomma farliga ämnen/gaser.
- Stationen har som specialkompetens att hantera djurlivräddning vid räddningsinsatser.
- Tidigare förekom anställda som jobbar på lantgård vilket inte är lika vanligt idag i vår kommun.
- Utbildning ingår i grundutbildning. Omfattning troligen yttlig. Kåren är helt och hållet deltidsorganiserad. Bedömer att vi har stor spridning kompetensmässigt. Troligt att vi har ett antal anställda med någorlunda kunskaper om lantbruksmiljö generellt. Därmed inte sagt att vi inte behöver förbättra våra kunskaper. På skolorna gäller det endast djurlivräddning vilket är dåligt.
- Utbildningen är inte särskilt omfattande. Vi har övningar på lantbruk.
- Vi har bra utrustning för t ex djurlivräddning, så vi har även övat de sista åren.
- Vi har det återkommande i vår övningsplan inte varje år men det finns som en del i vår utbildning.

- Vi har ett bra utbyte med ridskolan på vår ort när det gäller att handha hästar. Har också besökt de större lantbruken i vår kommun med skiftlagen och fått en genomgång av ägarna.
- Vi har inte kompetens på samtliga stationer.
- Vi har utrymningsövningar i häststallar, vid något tillfälle har vi övat att utrymma nötboskap.
- Vi kör återkommande utbildningar i lantbruksmiljö.
- Vi är en typisk lantbrukskommun så det finns flera i kåren som har lantbruksbakgrund eller lantbruksanknytning.
- Vid en av deltidskåren är många av brandmännen lantbrukare. I övrigt har vi ingen speciell kompetens.

Annan kompetens

- Besök för objektskänedom – djurhållning.
- Blandade kunskaper, allt från hyfsade till ingen.
- Brandman deltid.
- Brandman medverkade i Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) utbildningar inom Räddningstjänstlagen på Sandö.
- Bristfällig.
- En del av brandmännen är lantbrukare.
- Försöker att göra övningar på lantgård vart annat år.
- Internkunskap.
- Specialutrustning för djurlivräddning på en station.
- Sporadisk övningsverksamhet.
- Studiebesök och övning på gård och ridstall.
- Utbildningsplan.
- Viss utbildning via Räddningsverket för nyanställda.
- Övar ibland på en gård och även en travbana.
- Övar minst var tredje år i sådan miljö och studiebesök.
- Övning av förekommande moment.

Kommentarer till; Behov av ökad kompetens avseende insatser i lantbruksmiljö

- Agerande vid djurlivräddning.
- Behöver alltid fortbildning. Svårt att precisera.
- Bättre kunskap om moderna lantbruksmaskiner.
- Den nya teknik som idag finns på gårdar. Maskiner och gårdsutrustning som styrs via datorer m.m.
- Det behövs framförallt i hanteringen av djur.
- Det behövs uppdateringar av hantering och användning av farligt gods samt olika byggnadstyper och djurstallar.
- Det finns alltid ett behov av mer kunskap, vi har dock från och med i år brandmän som har ansvar för utveckling av materiel och teknik i kunskapsområdet djurlivräddning.
- Det vi är sämst på är hantering av djur som är stressade. Detta kan vi bara bli bättre på genom övning med djur. Praktisk kompetens. Brand i byggnad är problemen likartade

med en industribyggnad. Klämskador hanteras som en trafikolycka, säkra olycksplatsen gör skadan stabil. Räddningsproblemen är oftast att det kan vara på hög höjd eller väldigt trång och vi har svårt att få fram våra verktyg.

- Det vore bra om någon sakkunnig tar fram en övningsplan med teoretisk information och praktiska övningsmoment som räddningstjänsterna kan ta del av.
- Det är naturligtvis alltid viktigt med ökad kompetens inom alla områden. För vår del är dock inte lantbruken, för närvarande, ett prioriterat område för kompetensutveckling.
- Djurhantering och kemikalier.
- Djurhantering och kunskap om särskilda risker på lantbruket.
- Djurhantering och uppdatera ny personal.
- Djurhantering speciellt, släckt teknik för olika ensilage.
- Djurhantering, kunskap om större lantbruksmaskiner. Risker med lantbrukets kemikalier.
- Djurhantering, maskin kännedom, byggnadskonstruktion i moderna stallar.
- Djurhantering, oftast är det hästar som är inbladade.
- Djurhantering, silos och maskiner.
- Eftersom vi gör utvärdering av egna insatser och det inte uppkommit behov av ökad kompetens vid någon av dessa. Samtidigt kan frågan bli aktuell beroende på händelse.
- En station specialiserade på djurräddning men behöver alltid förkovra sig.
- Evakuering av djur vid brand, förekommande kemikalier och bekämpningsmedel
- Fortlöpande övning.
- Framförallt djurhantering.
- Framförallt inom djurhantering. Med den nya utbildningen till brandman får vi också många fler som saknar kompetens att hantera djur eller ens starta en maskin.
- Hantering av djur, sätt att bärga och torka hö ensilage mm och risker som uppkommer kring det. Finns stora brister för heltidsbrandmän. Det finns inte med i deras grundutbildning och svårt att genomföra.
- I vår kommun finns endast mindre jordbruk. En större hästgård med cirka 25 hästar. I övrigt bara små skaligt.
- Ja, framöver kan jag se ett behov som kommer att växa. Primärt djurhantering men även lantbrukskemikalier och byggnadstekniskt brandskydd i lantbruksmiljö.
- Kemikalier (gödning m.m.).
- Kompetensökning oavsett område finns det nog alltid behov av.
- Komplikationer vid bränder med gödsel/nitrösa gaser, stora brandbelastningar och närliggande fastigheter.
- Lantbruksbyggnader, maskiner, djurhantering och eventuellt kemikalier.
- Maskiner samt djurhantering vore önskvärt.
- Maskiner, djurhantering, silos och specialanläggningar.
- Moderna lantbruks byggnader och maskiner och därmed förenade risker. Kunskap om djur och deras känslighet och beteende vid brand-/olyckor.
- Olika typer av djurlivräddning. Olyckor med arbetsfordon. Taktik och teknik vid bränder i lantbruksbyggnader.
- Operativ personal har behov av att se över byggnadsteknik, djurhantering och vilka övriga risker som föreligger vid brand i lantbruksmiljö.
- Påfyllning behövs alltid. Ny teknik på lantbruk etc.
- Risker vid silobränder, hantering av tamdjur vid bränder, lantbrukets kemikaliehantering, kännedom om lantbrukets egna resurser.

- Riskerna vid brand i lantbruksbyggnader är väldigt olika och vi är inte riktigt duktiga på någon. Jag tänker på djurstallar med grindar och boxar av olika slag och alla maskiner som kan utgöra risker samt att byggnader i lantbruk kan innehålla förråd av farliga ämnen som vid brand kan öka riskerna för insatspersonalen.
- Ser inte att vi idag behöver ytterligare utbildningsmoment. Möjligen skulle vi kunna inrikta trafikolycka mot losstagnation ur lantbruksmaskiner ett enskilt utbildningsår.
- Större kunskap om hur man hanterar djur i stressade situationer samt att man bör ha genomgång av maskiner som finns inom lantbruket.
- Svårt att säga. Deltidsorganisationen har bred kompetens.
- Tillräcklig nivå bör nås genom ordinarie övningsverksamhet. Skulle underlätta och bli effektivare om någon form av manual fanns. Dvs något som styr vad som ska kunnas, kännas till etc. Kanske att följa och gå igenom vid gårdsbesök.
- Tillvägagångssätt vid djurlivräddning där djuret ligger fast och behöver lyftas upp. Även hur man går till väga för att evakuera djur vid brand.
- Tycker att vi har goda kunskaper, men kan öka kunskapen om hantering av olika djur och eventuella risker.
- Vi behöver alltid fortbildning, vi har fördelen av att ha en deltidskår med många lantbrukare och stor vana av detta, nyttjar dem därför för kunskap och praktik dock är det bra med centralt utbildningsmaterial också.
- Vi har använt Länsförsäkringars häfte om Din gård och hämtat kunskap ur men ökad information om maskiner och nya driftsformer på lantbruk vore intressant.
- Vi kommer längre fram att titta på eventuella insatsplaner mot våra större lantbruksobjekt, vi har även tittat på hur vi kan jobba förebyggande mot lantbruk. Så därför är ju all information vi kan få intressant.
- Vi är på väg att etablera ett samarbete med LRF (Lantbrukarnas Riks Förbund) samt försäkringsbolag angående räddningsinsatser i lantgårdsmiljö. Vi har tänkt oss en inventering av djurbesättning, egendomsvärde, risker, vattentillgång, mm. Upprättande av insatskort på de större objekten inom kommunen.
- Visst, det kommer hela tiden nya maskiner som vi inte känner till.
- Ökad kompetens är aldrig fel.

Annat om ökad kompetens avseende insatser i lantbruksmiljö

- DVD
- Egen losstagningsövning
- Egen utbildning
- Film
- Lokal förankring, studiebesök på gård mm
- Mer övning
- Närmare samarbete med ortens större lantbruk
- Objektskänedom
- Praktik på lantbruk
- Praktisk- och teoretiskutbildning i egen kommun
- Praktiskorientering
- Samarbete med t ex lantbruksgymnasium
- Utlokaliserade kurser
- Återkommande övningar

Kommentarer till: Vilken form av kunskap om lantbruksrelaterade insatser efterfrågas

- Bra och enkla utbildningsprogram behövs inom alla olika verksamheter.
- Checklista för nyanställd personal gällande hantering av stressade och skadade djur vid olyckor (var man kan ta och var man kan lyfta).
- En adekvat grund i samband med utbildning vid MSB:s skolor är önskvärt.
- Ett närmare samarbete skulle ge en ökad förståelse mellan lantbruk och räddningstjänst. Nya maskiner, bekämpningsmedel osv. Viken information räddningstjänsten behöver för att kunna göra en insats.
- Exempelvis instruktör från LRF vilka i samverkan med lokal lantbrukare genomför utbildning för aktuell räddningskår på lantbruk. Lokala räddningstjänsten står för sina kostnader (lön och fordon) och SLU/LRF (Sveriges Lantbruksuniversitet) för sina kostnader och övriga utbildningskostnaderna.
- För att passa in i vår fortbildning.
- Gärna DVD material som vi kan använda i internutbildning.
- I första hand webbaserad information med det som vi är i behov av.
- Ingående i ett regelbundet utbildningssystem.
- Lantbrukets brandskyddskommitté (LBK), har ett bra utbildningsmaterial som jag använder mig av vid utbildning.
- Med ett bra samarbete med försäkringsbolagen, veterinärer och bönder för att rädda både djur och maskiner vid en olycka. Praktiska övningar och utbildningar.
- MSB bör bevaka frågan.
- Naturligtvis beroende på personalkategori och erfarenhet.
- Nyttja de ordinarie kanalerna för spridandet av kunskap och information, t ex MSBs tidning 24/7.
- Praktisk övning av genomförande djurlivräddning exempelvis vid brand.
- Räddningsverkets utbildning bör vara det senaste inom teknik och metoder som nyanställda kan ta med sig ut på kårerna.
- Ska givetvis finnas med i grundutbildningen på MSB:s skolor.
- Vår kår som har lantbrukare bland personalen vid flera av våra stationer skulle vara behjälpt av utbildningsmaterial som dessa skulle kunna använda vid internutbildning av våra styrkor och befäl.
- Även lokal praktisk utbildning.

Övriga synpunkter och förslag

- Besök och tillsyn på ridhus och travbana för att få kännedom om verksamheten samt att utbildning av personalen på ridhuset sker kontinuerligt.
- Bristerna är inte högt prioriterat.
- Enkla förslag på insatsplaner från centralt- och lantbrukshåll som innehåller risker med gödningsämnen, brand, miljö, kemikalier, djurhantering och djurs beteende. Dessa planer kan både lantbrukare och räddningstjänst använda sig av.
- Gärna artiklar i våra branschtidningar angående risker vid räddningsinsatser i lantbruksmiljö!
- Jag välkomnar detta initiativ och hoppas på utvecklad webbaserad information.

- Lantbruket står i ständig förändring vilket innebär att räddningstjänsten har behov av fortlöpande uppdaterad information vilket passar bäst i webbformat.
- Materialutveckling på djurlivräddning.
- Om man ser kunskap som ett klot så är ytan på klotet det man kan ta till sig av ny kunskap. Ju större klot ju mer kan man lära sig (Lasse Gustavsson). Det finns alltså ingen som kan allt och ju fler som medverkar i utbildning och information ju större möjligheter har vi att lyckas.
- Positivt att SLU agerar inom detta område. Samverkan är grunden för lyckade insatser!
- Risker på lantbruk med cisterner innehållande brandfarlig vara. Över 3 kubik ska tillstånd finnas hos kommunen när det gäller brandfarliga och explosiva varor. Detta verkar inte vara spritt inom branschen. Här finns en stor olycksrisk både när det gäller skada på människoliv samt miljö.
- Räddningstjänsten skulle kunna vara mottagare av ett automatiskt överfört nödlarm från lantbrukspersonal.
- Vi genomför övningar i lantbruksmiljö/lantgård vid olika tillfällen.
- Vi övar alldeles för sällan.